

ESFeres
Estudis

Inversions de tothom, aigua per a uns quants

De la mercantilització de l'aigua potable
a la privatització: el cas del Camerun

Inversions de tothom, aigua per a uns quants
*De la mercantilització de l'aigua potable
a la privatització: el cas del Camerun*

Realitzat per:

Manel Rebordosa Costa-Jussà

Membre del Grup de Projectes de Camerun d'Enginyeria Sense Fronteres

Fotografia:

Neus Jiménez i arxiu fotogràfic d'Enginyeria Sense Fronteres

Primera Edició:

Març 2008

Edita:

Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres
c/ Pelai 52, 2n 2a
08001 Barcelona
93 302 27 53
www.esf-cat.org

Amb el recolzament de:

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament
Diputació de Barcelona
Diputació de Lleida
Ajuntament de Lleida

Disseny gràfic i maquetació: Dani López

Impressió: Impremta Badia S.L.

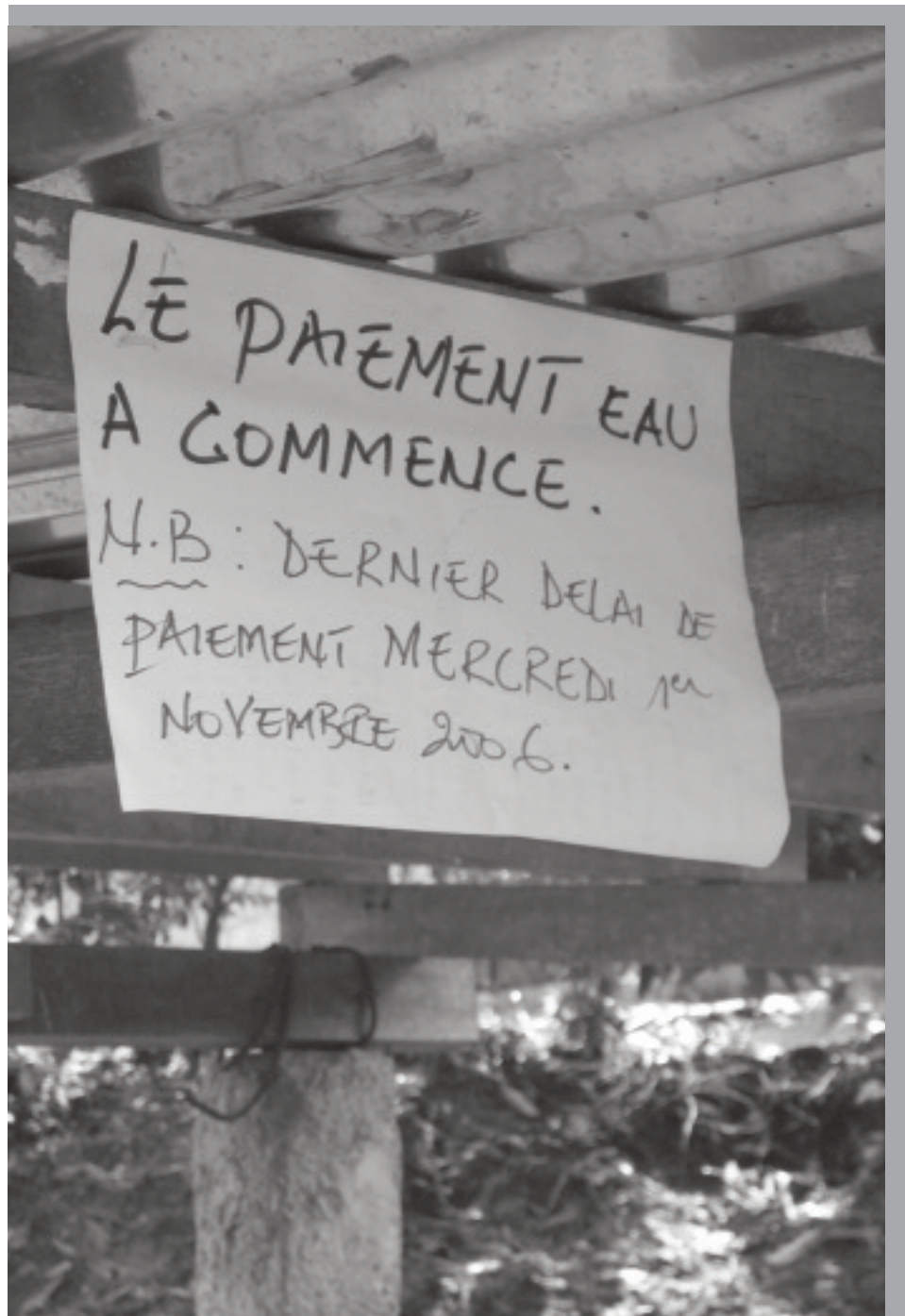
Dipòsit legal: B-21393-2008

© Els autors i l'Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres

Índex

Introducció.....	7
L'erosió del dret a l'aigua potable al Camerun: l'aigua al Camerun fins al 1999.....	9
La creació del monopoli SNEC.....	9
El tancament de les fonts públiques gratuïtes.....	10
La creació i el fracàs del sistema de fonts públiques de pagament.....	11
Les connexions a la xarxa.....	12
Mercantilització de l'aigua al Camerun: inèrcies internes i pressions externes	17
FMI, BM i els plans de reajustament estructural: Camerun en el marc de la HIPC.....	17
El primer intent de privatització: massa riscos i poca credibilitat.....	21
La segona licitació: una SNEC sanejada per a un operador privat sense riscos.....	23
La mercantilització de l'aigua: conseqüències.....	27
Conclusions.....	33
Annex1: Estructura del sector de la producció i distribució d'aigua potable al Camerun a partir de la dissolució de l'SNEC (març 2008).....	34
Annex 2: Sigles utilitzades.....	35

LE PAIEMENT EAU
A COMMENCE.

N.B : DERNIER DELAI DE
PAIEMENT MERCREDI 1er
NOVEMBRE 2006.

Fig. 1 - El dret humà a l'aigua

El 1966 l'Assemblea General de les Nacions Unides aprovà el **Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals**. Aquest pacte aporta a la pràctica la base jurídica necessària per al reconeixement internacional dels “drets humans de segona generació” que, en oposició a la primera generació de drets humans (que garanteixen la llibertat i la igualtat dels individus de cara a l'estat) implicaven el reconeixement de la responsabilitat de l'estat de garantir l'accés universal a tota una sèrie de serveis bàsics, sense els quals la igualtat i la llibertat quedarien en simples formalitats sense transcendència. En aquest sentit, el pacte de 1966 incloïa, entre d'altres: l'habitatge, l'educació, una feina digna, la salut i un nivell de vida adequat. El pacte entrà en vigor el 1976 i actualment es troba ratificat per 151 estats.

El 2002 el Comitè de Drets Econòmics Socials i Culturals de les Nacions Unides presentà l'anomenada “Observació general núm. 15 sobre el dret a l'aigua”. Aquesta observació feia una interpretació jurídica oficial del pacte de 1966 en la qual, en base a les disposicions de 1966 sobre la salut i sobre un nivell de vida adequat (art. 11 i 12), es concretaven les responsabilitats dels estats signataris en matèria d'aprovisionament d'aigua potable.

L'observació núm. 15 definia el dret a l'aigua com **“el dret de tothom de disposar d'aigua suficient, salubre, acceptable, accessible i assequible per a ús personal i domèstic”**. A partir de la definició anterior, extreia tres components fonamentals del dret a l'aigua que sempre haurien d'estar garantides:

La disponibilitat – Implica l'existència d'un aprovisionament permanent a partir del qual les persones puguin obtenir una **quantitat suficient** d'aigua per a ús personal i domèstic. Els usos comprenen el consum, la preparació d'aliments i la higiene personal i domèstica.

L'accessibilitat – Té dues components, l'accessibilitat física i l'accessibilitat econòmica. Pel que fa a l'**accessibilitat física**, és necessari que la distància a la font d'aprovisionament no sigui excessiva i que no comporti perills o que el camí estigui bloquejat. Pel que fa a l'**accessibilitat econòmica**, l'accés a l'aigua no ha de comportar la renúncia total o parcial a d'altres béns i serveis de caràcter bàsic (alimentació i habitatge).

La qualitat – La qualitat de l'aigua ha de ser adequada. Així, l'aigua ha de ser **salubre** (és a dir, que no impliqui amenaces a la salut dels consumidors) i l'**olor, color i gust** han de ser acceptables. Per a protegir la qualitat de l'aigua és molt important l'existència de polítiques de sanejament adequades.

Al mateix temps es concretaven les responsabilitats de l'estat:

Respectar – L'estat no pot actuar en cap moment en perjudici del dret a l'aigua dels ciutadans, ja sigui mitjançant la contaminació per part d'empreses estatals dels recursos hídrics o mitjançant expulsions forçades.

Protegir – L'estat està obligat a protegir el dret a l'aigua dels ciutadans davant de terceres persones que podrien comprometre'l, com ara empreses privades que contaminarien recursos hídrics o que intentarien privar arbitràriament d'abastament en aigua potable a certes capes de població o individus.

Garantir – L'estat ha de promoure de manera activa la plena realització del dret a l'aigua mitjançant la incorporació d'aquest en les polítiques i estratègies sectorials i en la legislació nacional.

En l'elaboració de l'observació núm. 15 es van tenir en compte d'altres documents de validesa internacional, com ara la *Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona* o la *Convenció sobre els Drets de l'Infant*.

Actualment diversos documents i actors internacionals s'han referit al dret a l'aigua en diferents contextos. Aquest seria el cas de la FAO (novembre 2004), de la Comissió per al Desenvolupament Sostenible de l'ONU (abril 2005) o de la Comissió per als drets humans de l'ONU (Informe sobre el dret a l'aigua potable i al sanejament, juliol 2005).

Introducció

El mes d'abril de 2006 un conjunt d'organitzacions cíviques cameruneses dugueren a terme a la ciutat de Mbalmayo (Camerun) un seminari destinat a consensuar la postura de la societat civil davant del llavors imminent procés de privatització de la *Société Nationale des Eaux du Cameroun (SNEC)*¹. Les inquietuds que els diferents participants posaren sobre la taula reflectiren de manera especial una preocupació latent en les organitzacions ciutadanes: que les deficiències constatades en els processos de privatització duts a terme en anys precedents a països veïns, com ara Níger o Ghana, es repetissin en breu al Camerun.

Les conclusions del seminari, explícites, donaren a entendre un sentiment de recel i d'impotència davant del que semblava una política de fets consumats per part del govern i de les Institucions Financeres Internacionals (IFI). Així, si bé es reivindicava que *“L'accès à l'eau est ce un droit fondamental de l'homme. L'eau doit rester un bien public”*², al mateix temps es donava pràcticament per perduda la batalla per a impedir la privatització de l'SNEC, amb el que es definien quines serien a partir d'aquell moment les principals línies d'acció. Aquestes es resumien en el fet que *“Les expériences des réseaux communautaires de distribution de l'eau sont une alternative sur lesquelles pourraient s'appuyer les communes à qui l'Etat a déjà transféré la gestion de l'accès à l'eau potable. L'implication de la société civile dans le processus de privatisation doit se positionner pour l'arrêt de la privatisation de l'SNEC et revendiquer l'application de la loi sur les communes”*³. És a dir, perduda la batalla global, calia doncs bolcar-se en el camp de batalla local, el municipi, al qual l'estat havia formalment transferit les competències en matèria d'abastament d'aigua potable en el marc de la llei sobre les comunes⁴. Dels múltiples ponents convidats a explicar els seus punts de vista, es re-

¹ El taller, titulat *“Séminaire préalable à la mobilisation de la société civile Camerounaise sur la privatisation de la Société Nationale des Eaux du Cameroun (SNEC)”*, fou organitzat per una plataforma que agrupava les organitzacions següents: Caritas Cameroun – Conseil des Eglises Protestantes du Cameroun – CGT Liberté – Cercle International pour la Promotion de la Création – Centrale Syndicale du Secteur Public – Réseau sur l'Ethique, le Droit et le Sida – Service National Justice et Paix – Transparency International Cameroon – Union des Associations de et pour les Personnes Handicapées du Cameroun.

Les organitzacions participants al taller foren: OFLIC, ABAKWA FM, RNHC, Fondation Conseil Jeune, COSADER, MNC, USLC, CODAS – Caritas Douala, OCOSO, GENC, ASSOAL, CDTN/Niger, ACIC, GEED Foundation, WESDE, ACAT-Littoral, CIPRE, CEPM, NCAP of water, APDC, AWN, CDD Maroua, ERA Cameroun.

² *“L'accès à l'eau est un droit fondamental de l'homme. L'eau doit rester un bien public”* – Séminaire préalable à la mobilisation de la société civile camerounaise sur la privatisation de la Société Nationale des Eaux du Cameroun (SNEC), Mbalmayo, 11, 12 et 13 avril 2006 - Rapport Final

³ *“Les expériences de réseaux communautaires de distribution d'eau sont une alternative sur lesquelles le municipio es pot recolzar una vegada que l'estat els ha transferit la gestió de l'accés a l'aigua potable. La implicació de la societat civil en el procés de privatització s'ha de posicionar en parar la privatització de l'SNEC i en reivindicar l'aplicació de la llei sobre municipis”* - Ídem

⁴ Loi no 2004/018 du 22 juillet 2004 fixant les règles applicables aux communes

gistraren únicament dues absències: la del Banc Mundial (BM) i la de Camwater, companyia pública destinada a coexistir amb el futur operador privat del sector, encara per escollir.

Just un mes després, durant el mes de maig, el Camerun fou admès a la iniciativa de condonació del deute per als Països Pobres Molt Endeutats (HIPC, per les seves sigles en anglès). Per a accedir a aquesta iniciativa, el BM havia exigint al Camerun l'elaboració d'un Document d'Estratègia de Reducció de la Pobresa (PRSP), el qual havia de ser concebut mitjançant un vast procés participatiu que impliqués el conjunt de la societat civil. Una altra exigència era la privatització de l'SNEC. Eren compatibles ambdues exigències? Es pot exigir la participació popular sense donar veu ni vot a la societat civil en la veritable presa de decisions? Aparentment, aquest tipus de dilemes morals quedaren fora de lloc.

Fig. 2 - El dret humà a l'aigua al Camerun

Les tres components fonamentals del dret a l'aigua potable al Camerun

Disponibilitat

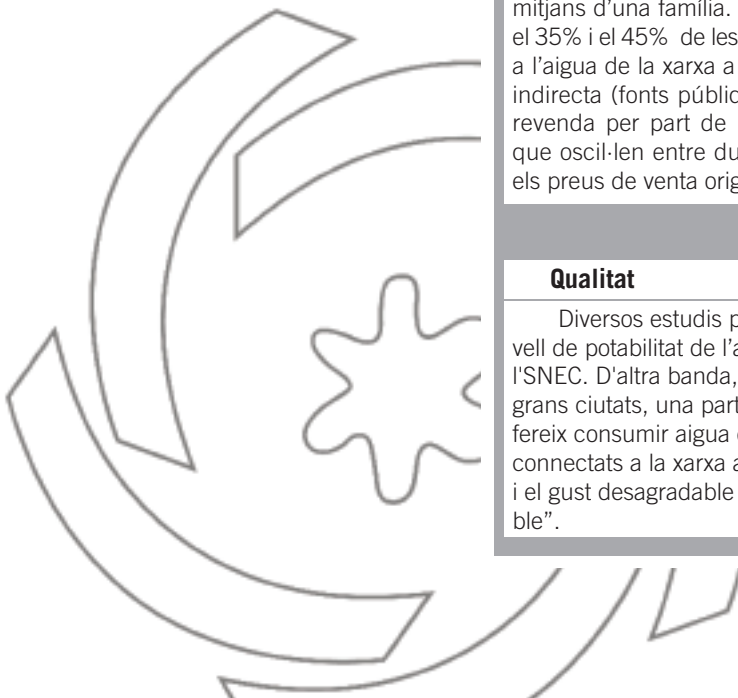
Actualment, al Camerun, s'estima que al voltant d'un 80% de la població rural (7.888.774 persones) i entre el 15% i el 25% de la població urbana (entre 1,2 i 2,1 milions de persones) continua aprovisionant-se d'aigua a partir de fonts d'aigua no tractada. El servei públic de distribució pateix interrupcions de manera regular degut, entre altres coses, a què la capacitat real de producció és molt inferior a la demanda.

Accessibilitat

El preu mínim d'una connexió a la xarxa d'aigua potable (quan aquesta és realitzable) triplica els ingressos mensuals mitjans d'una família. En medi urbà, entre el 35% i el 45% de les famílies tenen accés a l'aigua de la xarxa a través de la compra indirecta (fonts públiques de pagament o revenda per part de particulars) a preus que oscil·len entre dues i quatre vegades els preus de venda originals.

Qualitat

Diversos estudis posen en dubte el nivell de potabilitat de l'aigua distribuïda per l'SNEC. D'altra banda, i especialment a les grans ciutats, una part de la població prefereix consumir aigua de fonts i pous no connectats a la xarxa atès l'aspecte tèrbol i el gust desagradable de l'aigua "potable".

L'erosió del dret a l'aigua potable al Camerun: l'aigua al Camerun fins al 1999

La creació del monopoli SNEC

Fins al 1968, poc després de la independència, la responsabilitat de la distribució d'aigua potable al Camerun residia en cada municipi, en un sistema de gestió heretat del sistema colonial. Cada localitat recaptava un impost municipal destinat a cobrir les despeses generades pels serveis de distribució de l'aigua potable, enllumenat públic, recollida d'escombraries i funcionament del servei d'ambulàncies⁵. Aquest impost cobria, entre altres coses, els costos de funcionament i manteniment de les fonts públiques gratuïtes, que eren una peça fonamental en la distribució d'aigua a les capes desfavorides de la població. El 1968, amb la creació de la Société Nationale des Eaux du Cameroun (SNEC), el govern cedí el monopoli del servei de distribució de l'aigua potable en zona urbana⁶ a una única companyia pública (l'SNEC). Malgrat tot, els municipis conservaren la responsabilitat de la gestió de les fonts públiques gratuïtes, l'aigua de les quals era facturada directament a cada ajuntament per part de la companyia.

El contracte entre l'SNEC i el govern camerunès revestia formalment el caràcter d'una concessió. Tot i així, a la pràctica les obligacions i drets de cadascuna de les parts conduïren a un funcionament del tipus affermage (arrendament). Això vol dir que l'SNEC va acabar limitant-se a finançar els equips necessaris per a l'explotació del sistema, mentre que era l'estat el responsable de finançar noves infraestructures, les quals eren cedides immediatament a l'SNEC per a la seva explotació. Si bé al principi l'SNEC, d'acord amb el sistema de concessió, obtingué diversos préstecs per a la realització d'infraestructures, els problemes financers de la companyia, generats en gran part pels impagats de l'estat, feren que fos aquest qui assumís els deutes i, amb posterioritat, la recerca de finançament per a noves infraestructures, ja que la companyia havia esdevingut no creditícia. Finalment l'estat es veié obligat a responsabilitzar-se des de llavors de les grans inversions. El control de l'estat sobre el sistema de distribució, ja d'inici molt exigent a causa del control de preus (al Camerun és l'estat mateix, i no l'SNEC, l'encarregat de fixar els preus de distribució de l'aigua en tot el territori nacional mitjançant la perequació, que suposa la uniformitat de preus en tot el territori sigui quin sigui el cost de producció del m³ en una ciutat o estació de tractament en particular), es veié reforçat a causa dels problemes financers de l'SNEC.

El període de 1970 a 1990 marcà l'etapa de maduresa i de creixement de la companyia. Així, aquesta s'expandí dels 8 centres existents al 1970 a 90 centres operatius el 1990.

⁵ Decret 80/17 de 15 de gener de 1980

⁶ La concessió, d'una durada de 40 anys a Yaoundé i Douala, concedia a l'SNEC el monopoli de la distribució de l'aigua a les ciutats de Douala, Yaoundé, Bafoussam, Maroua, Edéa, Ebolowa, Mbalmayo, Dschang, Foumban, Kribi i Bafia

El tancament de les fonts públiques gratuïtes

El sistema original, amb petites modificacions, es mantingué en vigor fins al 1991, data en què la profunda crisi econòmica que es venia arrossegant des del 1987 tingué les seves primeres conseqüències visibles sobre el sistema⁷. Així, el 1991 l'SNEC, la situació financera de la qual s'havia fet insostenible, decidí de manera unilateral tancar les fonts públiques davant l'acumulació d'impagats per part dels ajuntaments. En aquest sentit, és important destacar la responsabilitat de l'administració en la situació financera de l'SNEC, ja que els impagats per part de l'administració eren un problema generalitzat i no es reduïen només a les fonts públiques. Com a dada representativa, el 1993 els impagats acumulats per l'estat ascendien a 30.000 milions d'FCFA⁸ mentre que els impagats per part de les municipalitats representaven 6.000 milions d'FCFA. El volum de negoci de l'SNEC per al mateix any totalitzà 14.500 milions d'FCFA. La decisió de tancar únicament les fonts públiques en comptes de cancel·lar simplement el subministrament al conjunt de les administracions moroses vingué donada possiblement per la posició de feblesa relativa en què es trobaven aquestes fonts, ja que depenien directament de comunes sense gaire influència en una estructura estatal molt centralitzada. Malgrat tot, les conseqüències socials d'aquest tancament foren remarcables. Evidentment, foren les capes de població més desfavorides les que pagaren una factura que en realitat corresponia a l'estat, atès que el percentatge de població que s'aprovisionava d'aigua potable mitjançant les fonts públiques gratuïtes era d'entre el 35 i el 45% de la població urbana, percentatge que incloïa bona part de les capes de població més pobres.

Fig. 3 - Evolució del nombre de fonts públiques (a partir del 1991, aquestes passen a ser de pagament)

Any	Fonts
1987	1776
1997	276
1998	269
1999	139
2000	127
2001	126
2002	126

⁷ Després d'un creixement continuat entre el 1965 i el 1985, l'economia camerunesa patí una forta crisi econòmica deguda a la caiguda del preu de les matèries primeres combinada amb una aparent mala gestió econòmica del govern. La crisi fou oficialment reconeguda el 1987 i durant els seus primers 8 anys el PIB camerunès caigué al voltant d'un 30% mentre que el consum per habitant ho féu al voltant d'un 40%. La crisi féu que el país se sotmetés a una sèrie de plans d'ajustament estructural de resultats més que controvertits. A partir del 1994, en què l'FCFA patí una devaluació del 50%, el país es començà a recuperar econòmicament.

⁸ L'FCFA, moneda en curs al Camerun, és la divisa de la Comunitat Econòmica i Monetària d'Àfrica Central (CEMAC), que engloba Guinea Equatorial, Gabon, la República Centreafricana, la República del Congo, el Txad i el Camerun. La seva convertibilitat a euros està garantida per França i el seu canvi actual (2008) es de 1 € = 655,957 FCFA.

La creació i el fracàs del sistema de fonts públiques de pagament

El 1994, davant dels problemes generats per la supressió de les fonts públiques gratuïtes, les municipalitats, amb l'ajuda de diversos organismes nacionals i internacionals, intentaren implantar un sistema de fonts públiques de pagament "autosostenibles" segons el qual els usuaris pagaven una tarifa que incloïa el preu de cost de l'aigua més el manteniment de l'espai físic de la font i el salari de l'encarregat. Això havia de permetre almenys la possibilitat que tothom tingués accés a aigua potable en unes condicions mínimes. Aquest sistema fou àmpliament utilitzat en projectes de cooperació, i estava especialment pensat perquè cada font fos gestionada per una entitat sorgida del teixit associatiu local. Però aquest sistema es mostrà altament inestable i vulnerable als problemes quotidians de gestió, i la majoria de fonts obertes mitjançant aquest sistema tancaren una darrera l'altra davant la passivitat de l'administració. Val a dir que els preus de distribució de l'aigua potable a les fonts públiques de pagament eren (i són) netament superiors a les tarifes finals de venda al públic aplicades als abonats de l'SNEC (entre un 50 i un 100% superiors) a causa dels costos de manteniment i gestió de cada font.

La inviabilitat del sistema de fonts públiques de pagament féu que el nombre d'aquest tipus d'instal·lacions retrocedís a menys de la meitat des de la seva creació el 1994 fins a l'actualitat (**fig. 3**). Així, al 1987 (al principi de la crisi) existia una font pública (gratuïta) per cada 2236 habitants en zona urbana. Si tenim en compte que llavors un 32% de les llars urbanes comptava amb connexió domiciliar tindriem que, grosso modo, cada font pública tenia una clientela potencial de 1520 persones (ja de per si insuficient, perquè segons els estàndards internacionals aquesta xifra no hauria de superar les 500 persones). El mateix exercici realitzat 15 anys més tard ofereix uns resultats aclaparadors. Així, obviant el fet que les fonts públiques desaparegueren entretemps del panorama urbà camerunès i que les que quedaven eren en realitat de pagament, existia el 2002 una font pública per cada 63.586 habitants en zona urbana. Tenint en compte que en aquell moment un màxim del 24% de les llars urbanes disposava de connexió a la xarxa, cada font era responsable (almenys en teoria) de l'abastament d'unes 48.326 persones en medi urbà.

El tancament en massa de les fonts tant gratuïtes com de pagament envià doncs als usuaris al mercat de revenda d'aigua per part de particulars, a preus que en el millor dels casos duplicaven les tarifes de les fonts públiques de pagament, ja de per si molt elevades (**fig. 4**). A nivell pràctic, la desaparició de les fonts públiques, primer gratuïtes i després de pagament, va ser afrontada per part de la població mitjançant diverses estratègies, com ara la ja comentada compra d'aigua a particulars, però també el retorn als pous i fonts naturals, alternatives perilloses si es té en compte la poca eficiència dels serveis de sanejament i la situació generalitzada d'insalubritat en què es troben els barris populars de les grans ciutats cameruneses.

Fig. 4 - Preus índex de venda al públic de l'aigua (m³) - 2006

Tarifa social	Tarifa normal	Font pública	Revenda
100	124	143	286

Les connexions a la xarxa

Els problemes financers de l'SNEC han jugat en contra de l'expansió de la xarxa a nous abonats durant tota la història recent de l'SNEC, especialment si es tracta de població amb ingressos baixos. En aquest aspecte, la concessió de 1968 concretava que l'expansió de la xarxa a nous usuaris era responsabilitat de l'SNEC i que el pagament de les extensions era facturada en part als beneficiaris, ja sigui a partir de prepagaments d'un valor equivalent a la facturació d'un trimestre per beneficiari (a descomptar de la consumició una vegada finalitzada la extensió), o bé mitjançant la contribució directa dels beneficiaris al pagament dels costos d'extensió de la xarxa sense dret a reemborsament posterior. En la pràctica, la manca de liquiditat de l'SNEC i els seus problemes d'accés al finançament, que depenia de la disponibilitat d'un estat poc entusiasta, provocà que la solució utilitzada fos de manera recurrent la segona, amb el que això implica sobre la capacitat d'expansió de la xarxa en zones amb població d'ingressos baixos.

Fig. 5 – Tarifació de l'aigua al Camerun

Tarifes aplicades a partir de l'1 d'agost de 2006	Tarifa Bàsica (FCFA)	TB + impostos (FCFA)
I. Particulars		
Tarifa 1 o social (igual o menys de 10 m ³)	293	349
Tarifa 2 o normal (més de 10 m ³)	364	434
II. Fonts públiques	293	349
III. Administracions	382	456
IV. Indústries i empreses de serveis		
d'1 a 10000 m ³ /any	382	456
de 1001 a 50000 m ³ /any	366	436
de 50001 a 100000 m ³ /any	350	417
de 100001 a 250000 m ³ /any	337	402
més de 250000 m ³ /any	322	384
V. Agents i serveis SNEC	293	349

Pel que fa a les zones on existia una xarxa principal que permetia la connexió de particulars, els costos de connexió han estat des de sempre una frontera dissuasiva per a les famílies d'ingressos escassos, mentre que a la resta del territori les extensions han estat pràcticament inexistents.

Fins al 1993 l'SNEC organitzava campanyes regulars per a facilitar la connexió a la xarxa a preus reduïts (sovint fins al 50% de rebaixa). El 2006, i en la mateixa línia, l'estat camerunès rebaixà el preu de la connexió a la xarxa a la meitat dins de l'estratègia nacional per a la reducció de la pobresa posada en marxa en el marc de la iniciativa HIPC. Malgrat això, l'impacte d'aquesta mena de mesures ha estat, en el millor dels casos, limitat. Així, el problema de la majoria de famílies resideix d'entrada en la inexistència d'una canalització principal suficientment pròxima per a possibilitar la connexió. En cas que aquesta existeixi, la distància que separa la llar familiar de la canalització principal acostuma a ser un factor crític a l'hora de possibilitar la connexió. Això és així perquè l'SNEC estableix un preu fix per a les connexions particulars al qual s'afegeix un suplement per metre de canalització a instal·lar des de la canalització principal fins la casa del beneficiari. A títol d'exemple, una connexió nova, a preus immediatament posteriors a la rebaixa d'octubre de 2006, suposava una inversió per part del beneficiari d'entre 150.000 FCFA i 73.125 FCFA, segons si aquest es trobava a 60 metres o a menys de 5 metres de la canalització principal. Això en un moment en què els ingressos mensuals mitjans d'una família giraven al voltant de 50.000 FCFA, xifra equivalent a dues vegades el salari mínim interprofessional.

Fig. 6 - La factura de l'aigua per a una família de 5 persones

Total (FCFA)

Salari mínim interprofessional (SMIG)				23.514
Preu mitjà d'una connexió a la xarxa				150.000
Despeses mensuals d'una família connectada a la xarxa (5 persones x 30 dies)				
Consum	293 FCFA m ³ (tarifa social)	50 l * p * dia		2.564
Lloguer del comptador	700 FCFA			700
Impostos	19,25%			628
Total				3.892
Penalització per retard en el pagament de la factura				4.500

⁹ 3.892 FCFA de la factura impagada + 3.892 FCFA del mes en curs + penalització de 4.500 FCFA sobre uns ingressos mitjans de 50.000 FCFA

Cal tenir en compte que la connexió a la xarxa comporta una sèrie de compromisos que no totes les famílies estan en condicions de complir. Així, el pagament de la factura de l'aigua suposa al voltant del 7,6% dels ingressos totals d'una família mitjana urbana que disposa de connexió (**fig. 6**). En cas de retards en el pagament d'una factura, l'SNEC aplica una penalització de 4.500 FCFA. Aquesta penalització es converteix en una espasa de Dàmocles que penja damunt les llars de renda baixa i mitjana, ja que implica que una família es trobi que ha de destinar vora el 25% dels seus ingressos⁹ a regularitzar la seva situació amb l'SNEC si no vol veure tallat el subministrament d'aigua a la seva parcel·la al cap de dos mesos. En un país on els retards en el pagament dels salaris són habituals i on aquests poden arribar a acumular-se durant mesos i fins i tot anys, especialment pel que fa a l'administració pública i a les empreses estatals, un sistema de tarifació rígid que penalitza especialment la irregularitat en el pagament de les factures és una barrera estructural de primer ordre per a la inclusió de les famílies de baixos ingressos a la xarxa, abocant-les irremeiablement al mercat de la revenda i a preus abusius en el millor dels casos.

En definitiva es podria dir que l'estat ha estat incapaç, des de la creació de l'SNEC el 1968, de superar el bloqueig existent en relació a l'expansió de la xarxa a nous usuaris, especialment pel que fa a les capes més desfavorides de la població. La manca d'una política de connexions "socials" ha fet que l'abonament a la xarxa sigui un privilegi de classes "benestants" amb un nivell d'ingressos mitjà i, sobretot, regulars.

Fig. 7 - Tipologies de contractes utilitzats per a la implicació del sector privat en la gestió del servei públic de distribució d'aigua potable

Concessió: Una concessió consisteix en la cessió per part de l'estat dels drets d'explotació d'un recurs o servei determinat a un operador privat. En una concessió, l'empresa concessionària realitza el conjunt d'inversions necessàries per a l'explotació del recurs o servei (en el nostre cas la producció i distribució d'aigua potable) i remunera l'estat d'acord a una taxa o regalia sobre el servei fixada en el contracte de concessió. En una concessió tipus, tot el risc empresarial corre així a càrrec de l'empresa concessionària, ja que teòricament aquesta ha de recuperar totes les inversions realitzades abans de la fi de la concessió. De totes maneres, a la pràctica, els estats solen carregar amb una bona part del risc, ja que generalment les concessions tenen a veure amb recursos o serveis vitals per a l'estat. Les grans empreses utilitzen el fet que els costos d'una concessió fallida tindrien repercussions nefastes en el conjunt de l'economia nacional o en la societat per tal de pressionar els estats a assumir una gran part dels riscos empresarials en forma de subvencions, exempcions d'impostos, etc.

Affermage: En un contracte d'*affermage* o arrendament, una o vàries empreses privades (operador privat) exploten un servei conjuntament amb una empresa de gestió del patrimoni presumiblement pública, propietària del conjunt d'infraestructures. S'estipula un preu fix a cobrar per l'operador per m^3 produït i distribuït, calculat a partir d'una estimació del cost de producció i distribució. La diferència entre allò recaptat i la remuneració que pertoca a l'operador privat es destina al finançament de noves infraestructures i a l'amortització de les existents. La fórmula per a calcular el preu per m^3 que queda en mans de l'operador privat es troba fixada en el contracte i pot contenir variables per a estimular resultats en certs àmbits, com ara l'eficiència del sistema o l'augment del volum d'aigua distribuït. En un contracte d'aquest tipus, els riscos per a l'operador privat són escassos, ja que la remuneració a percebre per m^3 està fixada prèviament i assegurada per l'estat. A la pràctica, els riscos principals per a un operador en un contracte d'arrendament es troben en:

- L'existència de tarifes reduïdes (per exemple tarifes "socials") que cobreixin un ampli sector de consumidors i que no arribin a cobrir en la recaptació el percentatge per m^3 acordat amb l'estat contractant. En aquest cas, possible ja que en un contracte d'aquest tipus és el govern qui fixa les tarifes de venda, l'operador privat ha de reclamar la diferència entre allò recaptat i la part que li correspon al govern, amb la manca de liquiditat conseqüent i amb el risc real de no cobrar pels serveis prestats segons l'ambient institucional del país en qüestió. Això és important perquè pot dissuadir l'operador d'estendre el servei a certes capes de població potencialment beneficiàries de tarifes socials.
- La manca d'inversions en noves infraestructures per part de l'estat, que pot hipotecar en qualsevol moment el volum d'aigua produït i distribuït i, en conseqüència, la remuneració de l'operador.

En canvi, la contrapart pública corre amb una gran part del risc empresarial, ja que si bé l'estat es compromet a pagar a l'operador privat una quantitat per m^3 produït i distribuït, l'empresa de gestió del patrimoni no té aquesta sort i, en cas per exemple "d'excés" de consumidors beneficiaris de tarifes socials, es pot arribar fàcilment al punt en què l'empresa de patrimoni no pugui fer front als pagaments compromesos o al finançament de noves infraes-

tructures. A la pràctica, en un contracte de tipus *affermage*, l'estat, sota la figura de l'empresa de patrimoni, pren tots els riscos de les inversions mentre que l'operador privat té assegurats els beneficis. És per aquest motiu que aquest tipus de contracte és molt habitual en mercats poc atractius com ara els de l'Àfrica, on cap operador privat vol arriscar capital.

Leasing: En un contracte de leasing o lloguer, l'estat lloga a un operador privat una infraestructura per a la seva explotació amb l'objectiu de recuperar-la una vegada finalitzat el contracte d'explotació. En un contracte de lloguer, els riscos empresarials són en teoria menors que en una concessió però majors que en un contracte d'arrendament, ja que si bé l'operador privat no es veu obligat a suportar grans inversions, sí que es compromet a uns pagaments fixes a l'estat independents dels resultats de l'explotació. A vegades, el nom "*lease*" també s'utilitza per a denominar els contractes de tipus *affermage*.

Management: En un contracte de tipus *management* o de gestió només es confia a l'empresa privada la gestió del sector. Això es materialitza normalment en la implicació d'un petit grup de directius d'alt nivell de la companyia privada que són assignats a la direcció de l'empresa encarregada de la gestió del sector i que s'encarreguen de prendre les decisions estratègiques. Aquest tipus de contracte és habitual sobretot quan el que es busca és augmentar la confiança dels inversors i, evidentment, els riscos per a l'operador privat són pràcticament inexistents.

Mercantilització de l'aigua al Camerun: inèrcies internes i pressions externes

FMI, BM i els plans de reajustament estructural: Camerun en el marc de la HIPC

El 1996 el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional llançaren l'anomenada Iniciativa per als Països Pobres Molt Endeutats (HIPC). La iniciativa, en paraules de el FMI, és *“un dispositiu global de reducció del deute dels països pobres molt endeutats que apliquen programes d'ajustament i de reforma recolzats per el FMI i el Banc Mundial”*. En el marc de la HIPC, encara vigent, els recursos alliberats per la condonació han de ser invertits en polítiques socials segons una *“Estratègia Nacional de Reducció de la Pobresa”* definida per cada país beneficiari. Tot i així, per tal d'accedir a qualsevol condonació de deute és necessari que el país candidat apliqui prèviament tota una sèrie de recomanacions de el FMI i el BM, imprescindibles per tal que un país sigui declarat *“apte”*. Aquestes recomanacions no són res més que una reedició dels plans de reajustament estructural dels anys 80, ja que impliquen, com a eixos estratègics, la reducció del dèficit públic, la desregulació i obertura dels mercats locals, la no-intervenció de l'estat en l'economia i la reducció de l'estat a la mínima expressió, abandonant els sectors *“comercialitzables”*. Vàries iniciatives tant multilaterals (la Iniciativa de Reducció del Deute Multilateral)¹⁰ com bilaterals (p. ex. C2D)¹¹ prenen actualment la HIPC com a referència a l'hora de determinar si un país pot beneficiar-se d'una condonació de deute extern o no.

Els primers passos seriosos per a l'admissió del Camerun a la iniciativa HIPC es donaren el desembre de 2000, quan el Camerun signà amb el FMI el seu cinquè programa d'ajustament estructural (CASIII)¹². En el marc d'aquest programa, d'una durada de tres anys, l'estat del Camerun es comprometia, entre altres coses, a la privatització progressiva d'un immens conglomerat d'empreses públiques (prop de 100) que operaven en sectors tan dispersos com el cacau, l'electricitat, l'explotació

¹⁰ La Iniciativa Multilateral d'Anul·lació del Deute (MDRI) és una iniciativa de condonació multilateral del conjunt del deute entre l'estat beneficiari i el BM, el FMI i el BAD. La possibilitat per a un país de beneficiar-se de la MDRI es troba lligada a la seva admissió en tant que beneficiari a la iniciativa HIPC.

¹¹ El *“Contrat de désendettement et de développement”* és una iniciativa de condonació bilateral del deute entre l'estat beneficiari i França lligada a la iniciativa HIPC. Aquest comporta el retorn de les quantitats desemborsades per l'estat beneficiari a títol de retorn del deute bilateral sota la forma de subvencions per a projectes de desenvolupament. L'AFD s'encarrega en cada cas de l'atribució dels fons disponibles. Al Camerun, la iniciativa C2D ha comportat l'aprovació d'importants programes en matèria d'infraestructures.

¹² El CAS III (Crédit d'Adjustement Structurel III) fou un crèdit triennal atorgat pel Banc Mundial al Camerun en línia amb les polítiques aplicades fins llavors i des de la crisi del 1987 per aquesta institució. Cobria la privatització dels serveis públics i reformes importants en els sectors de l'explotació forestal, els transports i les finances. El crèdit fou tancat el març de 2004. Tot i que els resultats en l'àrea de les privatitzacions foren mitigats, l'execució i els resultats del crèdit varen ser jutjats com a satisfactoris pels serveis del Banc Mundial i pel grup independent d'avaluació de les operacions.

forestal, els trens, els ports, el transport aeri i l'aprovisionament d'aigua potable. L'èxit del programa havia d'implicar l'entrada del Camerun a la HIPC.

Fig. 8 - La iniciativa per als Països Pobres Molt Endeutats (Heavily Indebted Poor Countries)

La HIPC és, segons el FMI, un *“dispositiu global de reducció del deute dels països pobres molt endeutats que apliquen programes d'ajustament i de reforma recolzats per el FMI i el Banc Mundial”*. La iniciativa fou llançada de manera conjunta per el FMI i el BM el 1996, tot i sofrir una reforma important el 1999 (*“reinforced HIPC”*). Actualment un total de 40 països han estat qualificats com a elegibles per a beneficiar-se de reduccions del deute en el marc d'aquesta iniciativa, dels quals tres quartes parts es troben a l'Àfrica subsahariana.

El funcionament de la HIPC comporta que els diferents països evolucionin al llarg de diverses fases que culminen amb el *“completion point”*, punt en el qual el percentatge del deute condonat és màxim.

Per a beneficiar-se de la HIPC, un país ha de:

1- Fer front a un deute estimat *“insostenible”* una vegada aplicats els mecanismes tradicionals de reducció del deute. Això implica un deute extern superior a un 150% dels ingressos totals per exportacions.

2- Estar qualificat com a *“IDA-only”* per part de el FMI i el BM. L'estatus de país *“IDA-only”* es dona a països d'ingressos molt baixos i en situació creditícia molt crítica (sense accés a finançament privat) i dona dret a rebre finançament en condicions preferencials per part de les IFI.

3- Aplicar un conjunt de polítiques econòmiques adequades en el marc de programes recolzats pel BM i el FMI.

4- Formular un Document d'Estratègia de Reducció de la Pobresa (Poverty Reduction Strategy Paper).

Estat dels països elegibles per a beneficiar-se de la HIPC a gener de 2008:

Diverses iniciatives bilaterals o multilaterals de reducció del deute es troben actualment lligades a la HIPC.

En total, el deute acumulat pels països elegibles a la HIPC ronda només el 10% del deute dels països en desenvolupament. La iniciativa ha rebut dues crítiques fonamentals: no encoratja els països a no endeutar-se i els obliga a embarcar-se en el que a la pràctica són programes lliurecanvistes d'ajustament estructural d'eficàcia controvertida.

Estat dels països elegibles per beneficiar de la HIPC al gener 2008:

Pre-Decision Point (9 països)	Decision Point (10 països)	Completion Point (22 països)
Comoros	Afghanistan	Benin
Côte d'Ivoire	Burundi	Bolivia
Eritrea	Central African Republic	Burkina Faso
Kyrgyz Republik		Cameroon
	Chad	Ethiopia
Liberia	RDC	Ghana
Nepal	The Gambia	Guyana*
Somalia	Guinea	Honduras
	Guinea-Bissau	Madagascar
	Haiti	Malawi
		Mali
		Mauritania
		Mozambique
		Nicaragua
		Níger
		Rwanda
		Sao Tomé Príncipe
		Senegal
		Sierra Leone
		Tanzania
		Uganda
		Zambia

Seguint el calendari establert, l'agost de 2003 el Camerun presentà el seu *Document d'Estratègia Nacional de Reducció de la Pobresa (PRSP)*, requisit imprescindible per a l'entrada a la HIPC, que fou validat pel BM i el FMI. Malgrat tot, un any més tard, l'estiu de 2004, i jutjant les reformes macroeconòmiques com a remarcables però insuficients, les IFI declararen Camerun com a país "no apte" per a la HIPC. Entre els motius explicitats hi figuraven els escassos progressos acomplerts en el domini de les privatitzacions. En aquell moment, la privatització d'algunes de les empreses públiques més importants (entre elles l'SNEC o la CAMAIR) es trobava paralitzada després d'haver sofert en ambdós casos intents fallits de privatització. El fracàs del govern per a ser admès a l'última etapa de la HIPC fou percebut pel conjunt del país com una mena de catàstrofe nacional, ja que les polítiques de reajustament dutes a terme durant aquells tres anys tingueren un impacte molt fort sobre la inflació i el nivell de vida de la població.

El mes d'octubre de 2005 el govern camerunès publicà un "memoràndum de política econòmica i financera per al període de juliol de 2005 a juny de 2008" adreçat a les IFI. L'objectiu del document era possibilitar la signatura d'un nou acord triennal que continués la feina començada pel CASIII i, per extensió, que conduís a l'admissió definitiva del país a la HIPC. En aquest memoràndum el govern reiterà la seva disposició a continuar aplicant les polítiques començades en el marc de l'anterior programa amb l'objectiu d'arribar finalment al "completion point". En referència a la continuació de les polítiques de privatització, s'hi esmentava, per primera vegada de manera oficial, la voluntat d'encarrilar la privatització del servei públic de distribució d'aigua potable mitjançant la cessió del servei a un operador privat en el marc d'un sistema mixt públic-privat (PPP) "d'affermage", d'acord amb el compromís de privatització del servei adoptat en el pla d'ajustament del 2000. Les intencions del govern es concretaren el desembre d'aquell mateix any amb la creació de *Cameroon Water Utilities Corporation (Camwater)*, destinada a ser la contrapart pública del sistema

públic-privat de gestió del servei públic d'aigua potable. La creació d'aquesta empresa pública, encara sense competències reals ja que l'SNEC continuava gestionant el sistema i l'operador privat encara no havia estat escollit, fou interpretada com una senyal adreçada a les IFI indicant que el procés, encara que lent, era ja irreversible. Fos veritat o no, les IFI interpretaren la creació de la Camwater com un element més que positiu, com més tard es veuria en el document d'admissió de Camerun a la HIPC.

El mes de maig de 2006, i després de diversos cops d'efecte per part del govern, com ara la detenció de diverses personalitats polítiques en el marc de la lluita contra la corrupció o l'acceleració de diversos processos de privatització, el FMI publicà el tan esperat document d'arribada al *"completion point"* que incloïa al Camerun en el selecte club de països beneficiaris de la iniciativa HIPC i que obria la possibilitat a reduccions suplementàries del deute per part d'altres creditors (p. ex. França). En aquell document, el FMI explicava que *"le CAS III a atteint ses objectifs de développement dans les secteurs de la finance, de l'exploitation forestière et des transports et les objectifs de la privatisation des entreprises agro-industrielles ont été partiellement atteints. À l'exception du sous-secteur de la téléphonie mobile, la privatisation des services publics n'a pas atteint ses objectifs de développement bien que les mesures prises aient satisfait aux conditions requises par le crédit. Depuis la clôture du CAS III, le gouvernement (...) a poursuivi ses efforts pour mener à terme les privatisations. Avec l'assistance de la Banque mondiale, il a préparé les compagnies des eaux et de télécommunications en vue de leur privatisation."*¹³ El muntant total de la condonació aconseguida s'estima en uns 265 milions de dòlars per any entre el 2006 i el 2015.

¹³ *"El CAS III ha complert els seus objectius de desenvolupament en els sectors de les finances, l'exploració forestal i els transports, mentre que els objectius relatius a la privatització de les empreses agroindustrials han estat aconseguits de manera parcial. Amb l'excepció del subsector de la telefonia mòbil, la privatització dels serveis públics no ha aconseguit els objectius de desenvolupament fixats tot i que les mesures adoptades compleixen amb les condicions requerides pel crèdit. Des de la fi del CASIII, el govern (...) ha continuat els esforços per portar a terme les privatitzacions. Amb l'assistència del Banc Mundial, el govern ha preparat les companyies d'aigües i de telecomunicacions en vista de la seva privatització."*

El primer intent de privatització: massa riscs i poca credibilitat

Els problemes que conduïren a què l'estat camerunès no aconseguís els objectius marcats pel CASIII en matèria de privatitzacions el 2003 foren múltiples, però per la seva transcendència i implicacions destaca el de la dificultat d'interessar inversors privats en operacions qualificades "d'alt risc".

En el cas de l'SNEC, el 1999, quan s'obrí el primer procés de privatització, aquest havia de prendre la forma d'una concessió del monopoli del sector a una companyia dominada per un operador internacional expert, la qual esdevindria propietària del 51% del capital. Malgrat els esforços desplegats per l'estat camerunès per tal de trobar licitadors interessats, el resultat fou decebedor. Cal tenir en compte que, amb el recolzament del BM, el Camerun féu un esforç comunicatiu considerable per tal d'aconseguir que empreses no franceses participessin de la licitació. Tots els esforços en aquest sentit foren un fracàs i l'únic licitador en solitari, l'empresa francesa ONDEO Services, es féu amb la concessió.

Però la licitació d'ONDEO Services estava més basada en una estratègia comercial de penetració en mercats d'alt risc en països en desenvolupament que en un atractiu intrínsec del mercat de l'aigua al Camerun. Això es féu notar durant un llarg procés de negociació sobre les condicions finals de la concessió. Així, a l'hora de concretar l'adquisició del 51% de l'SNEC, ONDEO Services, amb el recolzament del BM, es mostrà poc disposada a assumir les condicions proposades pel Camerun. ONDEO valorava el conjunt de la companyia encarregada fins llavors de la distribució de l'aigua potable, l'SNEC, en uns 8.000 milions d'FCFA, mentre que l'estat camerunès afirmava que el valor real d'aquesta era de 50.000 milions d'FCFA. Les raons d'una divergència tan gran en la valoració de l'SNEC radicaven sobretot en l'estat de les infraestructures i en les incerteses sobre la situació financera de la companyia. Cal tenir en compte que la situació de l'SNEC en aquell moment semblava realment desesperada. El balanç financer del 2002, any crític pel que fa a les negociacions, se saldà en uns 3.000 milions d'FCFA de dèficit sobre un volum de negoci de 19.000 milions d'FCFA, xifra a la qual s'haurien d'afegir el deute per impagats acumulat per les administracions en anys precedents i els problemes recurrents de l'SNEC (baixa continuada del flux de diners entrants degut a un mal servei de cobrament, centres permanentment deficitaris, deterioració del conjunt del parc d'infraestructures i manca d'inversió, etc.).

El juliol de 2003 ONDEO féu saber a la resta d'actors que ja no estava interessada en continuar les negociacions i que retirava la seva candidatura com a operador privat del servei de l'aigua potable al Camerun. Les raons d'aquesta retirada es corresponen amb el canvi de política acordat pel consell d'administració de la companyia aquell mateix any segons el qual, degut als fracassos de la penetració en països "d'alt risc" com ara Argentina (Buenos Aires) o Manila, es remodelava l'estratègia d'expansió de la companyia, enfocant-la cap a mercats més segurs.

El procés de negociació de la primera licitació comportà tensions internes importants tant dins de l'administració camerunesa com a nivell nacional, les quals en certa mesura explicarien la capa-

citat del govern camerunès per a resistir la pressió combinada de l'operador privat i de les IFI. Així, la privatització de la SONEL, la companyia nacional de l'electricitat, que es realitzà "amb èxit" just abans (2001) i en condicions contractuals pràcticament idèntiques, es revelà amb efectes secundaris desastrosos, com ara tallades contínues del servei i un augment de preus important. Això condicionà enormement l'opinió pública de cara a la privatització de l'SNEC, considerada administrativament la germana bessona de la SONEL, al mateix temps que donava ales al govern en el seu posicionament enfront del BM i el licitador. A la vegada, amplis sectors de l'administració eren poc favorables a la privatització, començant pels quadres de la mateixa SNEC. Segons un informe de el FMI *"la forte résistance aux réformes manifestée par les intérêts en place, en particulier dans le domaine de l'exploitation forestière, des activités portuaires et de la privatisation, ont ralenti le rythme des réformes"*¹⁴. El mateix Banc Mundial enuncïava com a factors majors de resistència a la privatització el fet que les empreses públiques constituïen la font de llocs de treball més important del país, i el fet que aquestes juguen el paper de moneda de canvi en el sistema de clientelisme polític del Camerun actual. La realitat és que el 2002, i davant l'oposició recalcitrant del consell d'administració de l'SNEC a la privatització, el president de la república suspengué aquest òrgan directiu i nomenà un administrador provisional encarregat de preparar la companyia per a la seva privatització, la qual fracassaria un any i mig més tard per la deserció definitiva de l'únic licitador.

¹⁴ "La forta resistència a les reformes manifestada pels interessos existents, en particular en el camp de l'explotació forestal, les activitats portuàries i les privatitzacions, han alentit el ritme de les reformes"- "Cameroun – Initiative renforcée en faveur des pays pauvres très endettés - Document du point d'achèvement et initiative d'allègement de la dette multilatérale" – FMI - 2006

La segona licitació: una SNEC sanejada per a un operador privat sense riscos

Després del fracàs del primer procés de licitació, i davant del cop duríssim que suposà per al país quedar fora de la HIPC, les privatitzacions fallides (Camair, SNEC) es trobaren en una mena d'*impasse*. En el cas de l'SNEC, el fet que la direcció de la companyia hagués estat confiada a un administrador "provisional" feia que aquest impàs fos particularment visible, ja que la denominació de "provisional" era prou explícita. De totes maneres, la missió original de l'administració provisional continuà essent vàlida, ja que aquesta havia rebut l'ordre de "preparar" la companyia per a la futura privatització, la qual ara havia estat posposada de manera indefinida. El significat real d'aquesta "preparació" fou interpretat com el de fer "atractiva" la companyia a nous operadors privats per tal d'assegurar-se l'interès d'aquests en una hipotètica segona licitació. Aquesta operació de "cirurgia estètica" fou un èxit rotund que demostrà d'alguna manera que la bona gestió de l'aigua no depèn de si la companyia gestora és privada o pública sinó que l'element imprescindible és la voluntat política. Així, en dos anys la companyia fou econòmicament sanejada i el volum d'aigua distribuït augmentà un 24% mentre que el volum de negoci ho féu un 32%¹⁵. Això succeí sense inversions substancials en infraestructures, impossibles degut al bloqueig administratiu.

Malgrat la temptativa fallida de privatització i els resultats excepcionals de l'administració provisional, els esforços (i les pressions) per a privatitzar l'SNEC continuaren. Durant el 2004, i sota els auspicis del BM, el govern llançà una licitació per tal de contractar un consorci de gabinets d'estudi que l'ajudessin a definir una fórmula adequada per tal d'incloure un soci privat en la gestió del servei públic d'aigua potable. Els resultats de la feina conjunta entre el BM, el govern i el consorci de gabinets foren en certa manera fets públics l'octubre de 2005, quan en el memoràndum de política econòmica i financera adreçat a les IFI pel govern aquest admetia optar per "*l'affermage dans le cadre d'un partenariat public-privé*"¹⁶ (**Annex 1**). En aquest mateix memoràndum es deia clarament que el principi d'aigua per a tothom quedava relegat a un segon pla, ja que es decidia "*augmenter les tarifs de l'eau à partir de 2005, et d'atteindre progressivement le seuil de recouvrement des coûts*"¹⁷. L'orientació explicitada en aquest memoràndum no era res més que una continuació del procés de mercantilització del sector ja començat amb el tancament de les fonts públiques gratuïtes; un procés en el qual s'admetia l'existència de tarifes i connexions socials, així com de fonts públiques, però només si aquestes eren finançades pel mateix sistema (mitjançant un encariment de la resta de tarifes o unes tarifes "reduïdes" molt poc "socials") i sempre i quan l'estat es trobés exempt de tota responsabilitat financera i social. Qualsevol "admissió" d'un "client" al sistema es trobava,

¹⁵ El 9 de juliol de 2006, en el marc del *Forum Economique de l'Afrique Gagnante*, que reuneix totes les grans empreses tant públiques com privades del continent, l'empresa rebé el premi "Prestige Afrique", que és la màxima distinció del *Consell Internacional des Managers Africains* (CIMA), per la seva gestió espectacular de la crisi.

¹⁶ "*L'affermage en un marc de col·laboració Public – Privat*" – "*mémoire de politique économique et financière pour la période de juillet 2005 à juin 2008*" – Govern del Camerun - 2005

¹⁷ "*Augmenter les tarifs de l'aigua a partir del 2005 i arribar progressivament al llindar de recaptació dels costos*" - Ídem

doncs, condicionada al fet que aquest últim fos “rendible”, deixant de banda el dret a l'aigua de l'individu. L'estat hauria quedat fora de joc si no fos perquè, a falta d'inversors privats interessats, se li atorgava el rol de garant de les inversions necessàries (una mena de soci capitalista). De totes maneres, les inversions haurien de ser recuperades a través de les factures de compra de l'aigua i no dels impostos, és a dir, com si es tractés de qualsevol altra inversió de caire empresarial. El principi de “l'equilibri financer” del sector de l'aigua, objectiu últim aparent de les IFI, comporta en la pràctica que la rendibilitat global del sector sigui un obstacle infranquejable per a qualsevol esforç de l'estat destinat a assegurar l'accés a l'aigua potable del conjunt de la població, cosa que constitueix una violació clara de les obligacions de l'estat en matèria d'accés a l'aigua potable.

El marc per a engegar el nou procés de licitació fou curosament dissenyat de manera que no es reproduïssin les febleses estructurals que feren fracassar el primer procés de privatització, especialment pel que fa a la manca d'interès dels operadors privats. En aquest sentit, les dues mesures adoptades -un contracte de tipus *affermage* i una SNEC sanejada i en bona salut- haurien de jugar el paper d'al·licient per a interessar eventuals licitadors.

Pel que fa a l'*affermage*, aquest garantia uns riscos empresarials mínims per a l'operador privat, ja que una gran part de l'esforç inversor correria a càrrec de l'estat. Pel que fa a la “nova SNEC”, aquesta donava una credibilitat de fons a la iniciativa i reduïa enormement la incertesa sobre la viabilitat del projecte que d'alguna manera havia justificat la retirada d'ONDEO.

El marc en què es llançà la licitació fou curosament preparat. Així, el mes de gener de 2006 tingué lloc a París una reunió en la qual hi foren presents el Banc Africà de Desenvolupament (BAD), l'Agència Francesa de Desenvolupament (AFD), el BM i representants de l'Exim Bank (Xina), de l'IDA i de la SFI. L'objectiu d'aquesta trobada era posar a punt un programa d'inversions que permetés donar certa confiança als operadors privats perquè es presentessin a la licitació. Aquest programa cristal·litzaria a través d'aquesta i d'altres reunions posteriors (p. ex. l'agost de 2006) en un paquet d'inversions “d'acompanyament” al procés de privatització d'almenys 240 milions de dòlars dels quals les partides i donants més significatius serien:

- 80 milions \$ per part de l'IDA (“Projecte de desenvolupament dels sectors urbà i de l'aprovisionament d'aigua”) en forma de préstec (fig. 9),
- 10 milions \$ per part de la GPOBA (per a connexions socials) en forma de donació,

Fig. 9 - El “Projet de Développement des Secteurs Urbain et de l'Approvisionnement en Eau”

Projecte amb tres eixos principals d'intervenció:

- Reforç de capacitats i recolzament a la descentralització (4 milions de dòlars).
- Treballs d'infraestructures en barris precaris (Bamenda, Douala, Maroua, Mbalmayo i Yaoundé) (40,5 milions de dòlars). El finançament d'aquest eix estaria condicionat a l'acabament complet del procés de privatització del sector de producció i distribució de l'aigua potable.
- Recolzament a la posada en marxa del PPP en matèria d'hidràulica urbana (45 milions de dòlars).

Desglossament del finançament:

- Préstec IDA sobre 40 anys amb un període de gràcia de 10 anys: 80 milions de dòlars
- Donació del GPOBA: 10 milions de dòlars
- Camwater: 2 milions de dòlars

- 100 milions de \$ per part de l'Exim Bank (rehabilitació i ampliació de la planta de potabilització de Mounjo - Douala) en forma de préstec,
- 50 milions de \$ per part de l'AFD (rehabilitació de la planta de potabilització de la Mefu - Yaoundé i rehabilitació dels centres d'Edéa, Bertoua i Ngaoundéré) en forma de préstec.

La promesa d'inversions fermes donaren un cert contingut a la creació de la Camwater, entitat pública que, en el sistema de gestió previst en el memoràndum del 2005, era *"responsable de la gestion des biens et droits affectés au service de l'eau potable en milieu urbain et périurbain, et qui est chargée de la construction, de la maintenance et de la gestion des infrastructures de captage, de production, de stockage et de transport de l'eau potable"*¹⁸. Aquesta empresa pública havia vist la llum el desembre de 2005 i seria en el seu moment la beneficiària directa de les inversions promeses en cas que la licitació arribés a bon port.

La licitació fou llançada oficialment el 25 de juliol del 2006 pel MINEFI (Ministère des Finances), tot detallant que es buscava un operador encarregat de *"l'exploitation des activités de production, transport, stockage, distribution et commercialisation de l'eau potable au Cameroun"*¹⁹. D'un total de sis possibles licitadors interessats, només dos passaren la primera selecció, Veolia²⁰ i ONEP²¹, arribant així a la presentació d'ofertes tècniques el mes de març de 2007. La resolució final fou donada a conèixer el 28 de setembre de 2007, i designava el consorci *ONEP-Delta Holding-Ingema* com a nou operador privat encarregat de la gestió del servei de distribució d'aigua potable al Camerun. Aquest procés culminà el 20 de desembre del 2007 amb la creació de la *Camerounaise des Eaux (CE)*, societat a capital 100% privat que seria la imatge de marca del consorci ONEP al Camerun. Segons el calendari previst, la CE hauria de prendre el relleu de l'SNEC durant el mes de gener de 2008, de manera que aquesta última fos definitivament dissolta el mes de març del mateix any.

Les raons que portaren el govern camerunès a decantar-se per l'oferta de l'ONEP com a nou operador privat són presumiblement diverses. Oficialment, el punt clau de la decisió fou el compromís d'aquesta companyia de no augmentar significativament el preu de l'aigua com a resultat de la privatització. Tot i així, els mals resultats de la seva competidora Veolia en els països veïns així com la voluntat del BM de diversificar el panorama a nivell regional, podrien haver estat raons de pes en

¹⁸ *"responsable de la gestió dels béns i drets destinats al servei d'aigua potable en medi urbà i periurbà, responsable de la construcció, manteniment i gestió de les infraestructures de captació, producció, emmagatzematge i transport d'aigua potable" - décret n°2005/494 du 31 décembre 2005 portant création de la Cameroon water corporation*

¹⁹ *"l'exploitació de les activitats de producció, transport, emmagatzematge, distribució i comercialització de l'aigua potable al Camerun"* - MINEFI - 2006

²⁰ Veolia és una multinacional francesa que opera en més de 64 països. La seva divisió Veolia Water és l'empresa privada que opera en el sector de l'aigua potable més gran del món. Actualment Veolia es troba força present a l'Àfrica, on s'ha vist implicada en molts dels processos de privatització que hi han tingut lloc durant l'última dècada (Gabon, Kenya, Txad, Burkina Faso o Níger). El seu volum de negoci el 2006 fou del voltant de 28.620.000.000 €.

²¹ ONEP (Office National de l'Eau Potable) és una empresa marroquina de capital públic. Actualment es troba immersa en una estratègia de penetració de nous mercats al sud del Sàhara que l'ha dut a Mauritània i al Camerun. El seu volum de negoci el 2006 fou del voltant de 256.961.460 €.

la decisió del govern, que difícilment podria anar contra el parer del BM. Val a dir que l'experiència camerunesa havia de ser la primera operació d'envergadura d'ONEP fora de les seves fronteres²². De totes maneres, és evident que aquesta elecció podria ser interpretada com una resposta del BM a la progressiva retirada voluntària de les grans multinacionals franceses del mercat africà. A ulls del BM es tractaria, doncs, de buscar nous operadors privats que permetin a mig termini seguir aplicant el principi de privatització a qualsevol preu en absència de les grans multinacionals, poc inclinades a continuar operant en mercats escassament rendibles i considerats d'alt risc. En aquest sentit, el cas de Camerun podria ser considerat com un canvi de tendència respecte al panorama existent a nivell regional durant la passada dècada, monopolitzat per les grans multinacionals. Aquest canvi obriria la porta a un escenari africà dominat per actors més petits i d'origen divers (xinesos, marroquins, libis, etc.) favorables a assumir les formes expansives recolzades pel BM en vistes a consolidar-se com a multinacionals mitjançant una política de creixement empresarial en mercats amb escassa competència.

22 L'ONEP no era una completa desconeguda en el medi africà, tot i que la seva experiència subsahariana és relativament recent. Així, el 20 d'octubre de 2006 l'ONEP va aconseguir el seu primer contracte al sud del Sàhara en guanyar una licitació de 220 milions de dòlars per a dur a terme l'assistència tècnica a la xarxa d'aigua potable de Nouakchott (Mauritània) en col·laboració amb Société Canal de Provence (SCP). Tot seguit, i en plena licitació camerunesa, el 8 de maig de 2007, l'ONEP signà una convenció de cooperació amb la companyia belga VIVAQUA. Un dels objectius era reforçar les capacitats de l'empresa amb vistes a l'expansió de les seves activitats vers el conjunt de l'Àfrica francòfona.

La mercantilització de l'aigua: conseqüències

Les conseqüències de la reorganització del servei de distribució de l'aigua potable a curt termini són actualment controvertides. Així, en teoria i segons els compromisos contractuals que han transcendit a la premsa després del naixement de la CE, s'espera de l'associació entre *Camwater* i *Cameroonaise des Eaux* que el volum d'aigua efectivament distribuïda passi dels més de 75 milions de m³ d'aigua potable actuals a almenys 150 milions de m³ el 2016, cosa que implicaria un augment de la producció del 100% en 9 anys. Al mateix temps, s'espera fer passar el nombre d'abonats de 220.000 a uns 550.000. Durant el mateix període es preveu també la construcció de 1200 fonts públiques de pagament així com la facilitació de 70.000 connexions socials, la modalitat de les quals estaria encara per definir²³. Tot això, d'acord amb els compromisos adquirits per l'ONEP, hauria d'aconseguir-se sense augment de tarifes.

A la pràctica, els dubtes sobre el realisme dels compromisos adoptats persisteixen. Així, un dels punts més controvertits seria el grau de confiança que mereix el compromís que els preus es mantindran estables i que en cap cas la privatització del servei de distribució d'aigua potable es veurà traduïda en una pujada de les tarifes. Aquest és un punt clau ja que, no cal oblidar-ho, la raó oficialment esgrimida per deixar fora de joc Veolia en el procés de privatització fou precisament la garantia donada per l'ONEP que els preus romandrien estables i assequibles. En aquest sentit, els responsables de Veolia ja varen fer palès el seu malestar pel fet d'haver estat eliminats de la cursa pel que consideraven una suposada manca de realisme en la proposta de la seva contrincant a l'hora de fixar preus. Així, segons ells, les veritables raons de la seva exclusió tindrien poc a veure amb el dossier tècnic presentat i encara menys amb els preus proposats, ja que es tractaria més aviat d'una espècie de mesura antimonopolista i de promoció de nous operadors plenament recolzada pel BM.

El punt de vista de Veolia es veuria reforçat per documents interns del BM, els quals demostren que de fet el preu del m³ o les garanties sobre l'estabilitat dels preus serien elements d'importància secundària per al BM. Així, informes del BM fan difícil de creure que tant el BM com el govern camerunès es decidissin a favor d'una de les ofertes en licitació només en base al criteri del preu del m³. En aquests informes, de principis de 2007 (és a dir, en plenes deliberacions sobre la identitat del futur operador), es parla de l'existència d'un compromís entre el govern camerunès i el BM per tal que les tarifes de l'aigua fossin sotmeses a augmentos de manera continuada (trimestrals) durant tot el període 2007/2011, augmentos considerats absolutament necessaris per ambdues parts per tal de mantenir l'equilibri financer del sector. Textualment, el sector de la producció i distribució d'aigua potable *“devrait être en mesure de faire face à toutes ses obligations financières, y compris celles de paiement du service de la dette, les fonds de contrepartie sur investissements, les investissements*

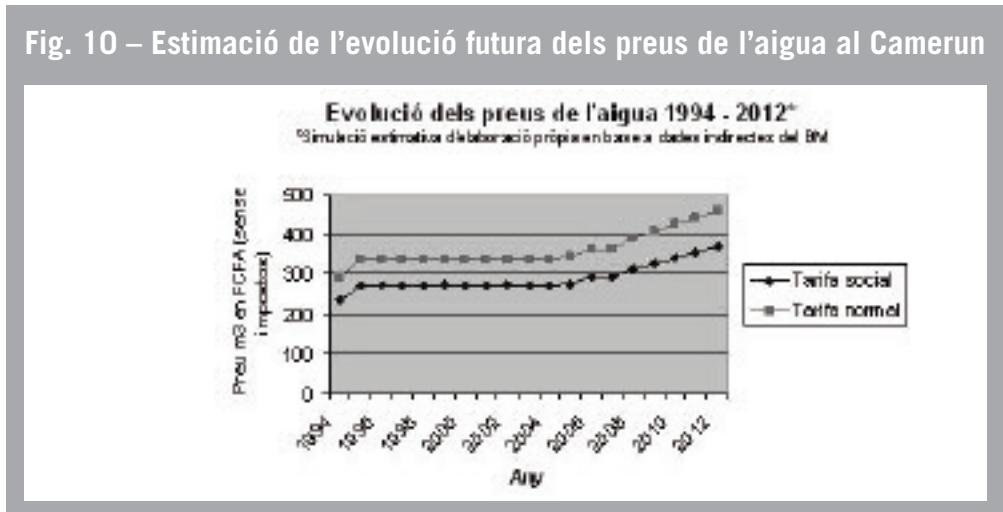
²³

Les modalitats pràctiques en què aquestes connexions socials veuran la llum encara estan per definir. Així, responsables ministerials consultats apostarien per integrar les connexions socials en promocions d'habitatge social, mentre que responsables de la Camwater haurien precisat que s'haurà de posar algun tipus de tarifa de connexió “rebaixada” o “subvencionada” a disposició de la població.

financés sur ses ressources propres, le paiement de tous droits et taxes ainsi que les fournisseurs. L'équilibre financier durable devra être atteint en 2011. L'État a accepté d'appliquer, sur la base des simulations effectuées par le modèle financier, des ajustements de tarification moyens suivants : 8 % en 2007, 4 % en 2008-2011²⁴. De fet, un dels objectius prioritaris del préstec de l'IDA vinculat a la privatització (80 milions de \$) seria, literalment, "d'obtenir et de maintenir l'équilibre financier dans un délai convenu" al marge de qualsevol preocupació sobre l'efecte d'aquest equilibri financer sobre els preus de l'aigua.

En vista de tot això, és d'esperar que el Camerun no es vegi exempt de les pujades de preu que han caracteritzat altres processos de privatització de la regió (fig. 10).

Fig. 10 – Estimació de l'evolució futura dels preus de l'aigua al Camerun

Però el tema de l'estabilitat dels preus no és l'únic element que genera un cert escepticisme. L'augment impressionant de les connexions a la xarxa (330.000 fins al 2016) és una altra dada que es pot considerar, com a mínim, temeràriament ambiciosa. Si es té en compte que en els 15 anys precedents (1991-2006) el nombre total de noves connexions domiciliàries realitzades amb capital privat a l'Àfrica subsahariana, Àsia del sud i Àsia de l'est (excloent Xina) arriba només a 600.000²⁵, es fa difícil pensar que en els pròxims 9 anys (des d'ara fins al 2016) el nombre de noves conne-

²⁴ "Hauria de ser capaç de fer front a totes les seves obligacions financeres, incloses les relatives al pagament dels deutes contrets, els fons de contrapartida sobre les inversions, les inversions realitzades amb fons propis, el pagament de tots els drets, impostos i proveïdors. L'equilibri financer sostenible s'hauria d'aconseguir el 2011. L'estat ha acceptat aplicar, en base a simulacions realitzades pel model financer, els ajustaments sobre les tarifes que segueixen: 8% el 2007, 4% els anys 2008-2011" - "Document d'évaluation du projet relatif à une proposition de crédit d'un montant de 53,30 millions de dts (contre-valeur de 80 millions de dollars EU) à la république du Cameroun pour un projet de développement des secteurs urbain et de l'approvisionnement en eau" – Banc Mundial – maig de 2007

²⁵ "Pipe dreams, the failure of the private sector to invest in water services in developing countries" – HALL David, LOBINA Emanuele – Public Services Internacional Research Unit (PSIRU) – 2006

xions al Camerun pugui créixer a un ritme semblant, sobretot tenint en compte que el finançament públic acordat per les IFI a Camwater només preveu el finançament d'unes 70.000 connexions. És legítim preguntar d'on sortirà el finançament que hauria de permetre la realització efectiva de la resta de connexions. Cal tenir en compte que no es proposa cap model innovador, sinó que més aviat es tracta d'una nova edició d'un model de privatització repetit fins a l'esgotament a nivell regional durant l'última dècada i els resultats del qual es veuen reflectits en certa manera en les xifres de noves connexions en països veïns, alguns dels quals han estat qualificats d'èxit quan en realitat els resultats obtinguts foren de lluny molt menys ambiciosos dels que es pretenen al Camerun²⁶. En la mateixa línia, es fa difícil d'entreveure una multiplicació exponencial del nombre de fonts públiques de pagament sense un canvi en profunditat del sistema de gestió de les mateixes, ja que el model tradicional aplicat des de l'any 94 es troba en ple retrocés i amb clars símptomes d'estar exhaurit (fig. 11).

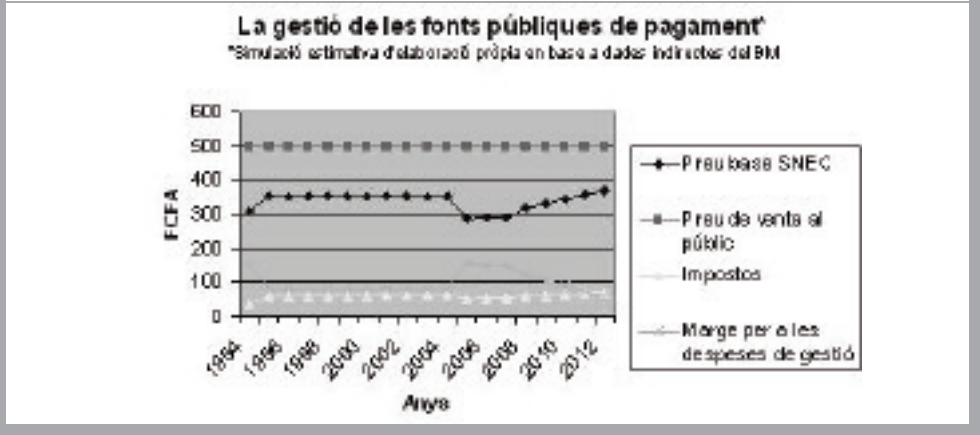
És notori el fet de que la concepció i construcció de les plantes de producció i altres infraestructures vitals del sector de la producció i distribució d'aigua potable al Camerun han estat històricament sobredimensionades. Això hauria tingut un paper important en els problemes de rendibilitat de l'antiga SNEC²⁷. Les inversions previstes per a les plantes de producció de Yaoundé i Duala en el marc de la privatització semblen córrer el risc de reproduir aquest model, ja que es focalitzen en la construcció de grans infraestructures de producció sense tenir en compte que les dificultats per a gestionar el manteniment i el creixement de la xarxa de distribució han estat històricament el gran problema del sector de l'aigua potable al Camerun. Un escenari de futur que sembla perfilar-se a partir de la política d'inversions de l'actual procés de privatització és una repetició dels grans centres de producció funcionant per sota de les seves capacitats però absorbint una gran quantitat de recursos per al seu manteniment. En aquest sentit, és sorprenent la insistència del BM en aplicar clixés ja esgotats. El cas de Camerun és un exemple clar de fins a quin punt els prejudicis i la ideologia privatitzadora imperant en les IFI pot arribar a ofegar el sentit comú. Es fa difícil no qüestionar, per exemple, per què el BM no va fer esforços per mobilitzar el finançament destinat a assegurar les necessitats en inversió del sector de l'aigua potable quan aquest demostrava estar en bona salut, en el 2004, en comptes d'exigir-ne una transformació radical de resultats encara incerts però poc esperançadors, si es tenen en compte altres experiències semblants. En aquest cas les xifres parlen per si soles: si bé el BM afirma que la privatització millora la gestió i l'eficiència, és xocant que els

²⁶ El cas de Senegal, considerat pel BM un cas exemplar de gestió públic-privada de l'aigua, és prou representatiu. Durant els 5 anys posteriors a la privatització, el nombre de connexions domiciliàries s'incrementà en 85.830 (prop d'un 35%, és a dir, unes 17.166 per any o un creixement sostingut al voltant del 7% anual), mentre que les previsions per al Camerun són d'un increment del 150% en 9 anys. És a dir, per tal d'arribar a complir els objectius, seria necessari un augment pròxim a les 36.667 connexions noves per any o un creixement sostingut del 10,75% per any. Tot i aquestes diferències, la inversió disponible en el cas del Senegal rondà els 230 milions de \$, una quantitat molt semblant a les inversions anunciades en el cas camerunès, que rondarien els 240 milions de \$. - *Innovative Contracts, Sound Relationships: Urban Water Sector Reform in Senegal* - BROCKLEHURST Clarissa, JANSSENS Jan G. - The World Bank Group

²⁷ El cost de manteniment d'infraestructures sobredimensionades ha estat tradicionalment, conjuntament amb els impagats de l'estat, un dels factors crítics per a la rendibilitat de l'SNEC. A títol d'exemple, el 2005 l'SNEC disposava d'una capacitat de producció de 177 milions de m³, superior al volum de producció fixat com a objectiu per al 2016 en el marc de l'acord entre l'estat i ONEP, que és de 150 milions de m³ per al 2016. El volum d'aigua produïda aquell any fou d'uns 102,6 milions de m³ i el volum de venda fou d'uns 81 milions de m³. Fou en part aquest sobredimensionament el que permeté l'espectacular augment del volum d'aigua comercialitzada entre el 2002 i el 2004.

Fig. 11 Les dificultats en la gestió de les fonts públiques de pagament

El sistema de fonts públiques de pagament del Camerun pateix des dels seus inicis seriosos problemes estructurals de pes pel que fa al seu finançament. Com es mostra a la gràfica següent, des de la seva creació fins al 2005, tot i vendre l'aigua al públic a un preu netament superior al preu de mercat (500 FCFA per m³ contra els 271 FCFA per m³ de la tarifa social durant la període 1995-2005) el marge de beneficis que permetia assegurar la gestió de cada font fou sempre molt reduït, cosa que ofegà progressivament les fonts existents. Aquesta situació millorà amb el canvi de tarifes de 2005, ja que a partir d'aquesta data la tarifa aplicada a les fonts públiques passa a ésser la tarifa "social", amb el que el marge de "beneficis" pràcticament es duplicà (la tarifa aplicada a les fonts públiques passà de 354 FCFA per m³ a 293 FCFA per m³). De totes maneres no es produí cap canvi substancial en els preus de venda al públic. Un augment gradual de tarifes en el marc de la privatització, si no s'adopten mesures addicionals (com per exemple l'exempció fiscal de les fonts públiques o tarifes reduïdes específiques per a aquestes instal·lacions), corre el risc d'ofegar de nou les noves instal·lacions o bé de disparar les tarifes de venda al públic.

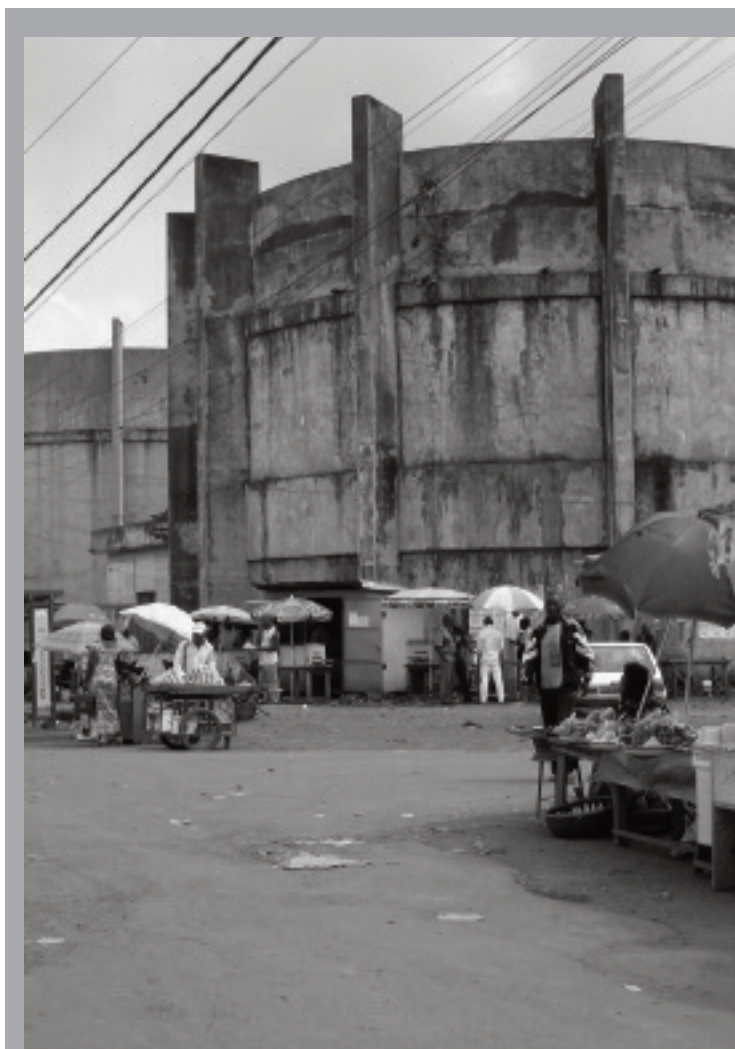

objectius presentats en el marc de la privatització són de fet menys ambiciosos que les realitzacions de l'SNEC en el període immediatament anterior a la licitació, època en què l'objectiu era fer la companyia atractiva als ulls d'eventuals compradors²⁸.

Un altre punt que genera una gran incertesa és el futur de la distribució de l'aigua més enllà de les dues grans aglomeracions cameruneses, Duala i Yaoundé. Així, és notori el fet que la difunta SNEC disposava de 107 centres, responsables cadascun d'una aglomeració urbana. Aquesta forta presència de l'SNEC (existència de centres de la companyia en més d'un terç de les aglomeracions urbanes de més de 5000 habitants) contrasta amb el fet que només una petita part d'aquests centres són rendibles. Una ullada als plans d'inversió que acompanyen la creació de la *Camerounaise des Eaux* mostra que la quasi totalitat de les inversions previstes estan destinades al creixement dels centres més rendibles, mentre que pràcticament no es contempen inversions per als centres secun-

²⁸ Com a dada comparativa, en dos anys, el volum d'aigua produïda augmentà un 24%, mentre que per acomplir els objectius anunciats en el marc de la privatització es requeriria un increment anual sostingut del voltant de l'11,1%.

daris, que conformen la immensa majoria de centres en funcionament. Aquest és un punt molt crític del procés actualment en marxa, ja que és molt improbable que capital privat s'interessi per centres que no són rendibles, sobretot si es té en compte la directiva del BM i del govern camerunès d'assegurar l'equilibri financer absolut del conjunt del sector. Actualment sembla lícit preguntar pel futur de l'abastament d'aigua potable de les ciutats secundàries cameruneses. Aquest punt ha estat reprès per la societat civil en veure-hi precisament l'única alternativa factible a la privatització. Així, algunes experiències ja en marxa en ciutats com Txang deixarien entreveure la possibilitat que les ciutats secundàries "oblidades" durant el procés de privatització puguin aprofitar el marge de maniobra que els dona la llei sobre els municipis (on se'ls fa responsables de la gestió de l'accés a l'aigua potable) per tal de fer sorgir alternatives viables en matèria d'aprovisionament d'aigua potable.

Conclusions

Des d'una perspectiva de drets humans, el dret a l'aigua s'ha degradat de manera continuada al Camerun durant els últims 20 anys. El procés de privatització engegat l'any 99 i culminat recentment no ha estat altra cosa que un pas més en un procés de substitució d'un dret inalienable per una mercaderia sotmesa a les lleis de l'oferta i la demanda. L'eliminació arbitrària del sistema de fonts públiques gratuïtes, la manca d'esforços per a sostenir un sistema viable de fonts públiques de pagament que ha conduït una bona part de la població a pagar preus abusius, el progressiu empobriment econòmic i material de l'SNEC, degut en gran part a l'incompliment de les obligacions de l'estat sobretot en matèria de pagament de factures, o l'actual submissió del dret a l'aigua a la rendibilitat del sector de la fabricació i venda d'aigua potable conflueixen en una única direcció: l'increment de la precarietat del dret humà a l'aigua dels ciutadans camerunesos.

Quina és la responsabilitat de l'estat camerunès en aquesta violació patent del dret a l'aigua dels seus ciutadans? A grans trets, podem afirmar que l'estat ha incomplert les seves obligacions pel que fa a Respectar i a Garantir el dret a l'aigua.

Respectar: Un estat que respecta el dret a l'aigua dels seus ciutadans no pot destruir per acció o inacció l'accés d'aquests a l'aigua potable. En aquest sentit, polítiques com ara la supressió del sistema de fonts públiques gratuïtes sense la posada en marxa d'una alternativa viable, la vulneració per part d'una empresa estatal de la legislació vigent fixant l'exempció fiscal a les tarifes socials, o l'exclusió de l'accés a l'aigua dels ciutadans quan aquests no es troben en situació de satisfer les exigències econòmiques de l'empresa concessionària són polítiques que vulneren les obligacions de l'estat.

Garantir: A part de Respectar i Protegir el dret a l'aigua, és una obligació de l'estat promoure activament la completa realització del dret a l'aigua dels ciutadans. En aquest sentit, l'estat camerunès entraria en contradicció amb les seves obligacions quan promou polítiques que comprometen el futur de l'abastament d'aigua potable en zones rurals o empobrides o que condicionen l'accés a la quantitat mínima indispensable d'aigua potable per part dels ciutadans al pagament de tarifes dissenyades a partir de les necessitats de les empreses concessionàries i no de les capacitats dels ciutadans.

Les vulneracions del dret a l'aigua explicitades ho han estat sota l'estricta vigilància de les IFI, les quals no solament no han fet res en defensa del dret a l'aigua sinó que han estat les principals inductores de les polítiques dutes a terme pel govern.

La veu de la societat civil camerunesa s'ha fet sentir tímidament, tot condemnant la privatització del servei públic d'aigua potable i tot reclamant un canvi de rumb en la política seguida pel govern pel que fa a la gestió dels recursos hídrics. A la pregunta de per què s'ha privatitzat l'SNEC quan durant el bienni 2002-2004 aquesta va demostrar que la voluntat política és l'únic ingredient necessari per a una bona gestió de la companyia, s'hi suma la convicció que l'aigua ha de ser bé públic i la

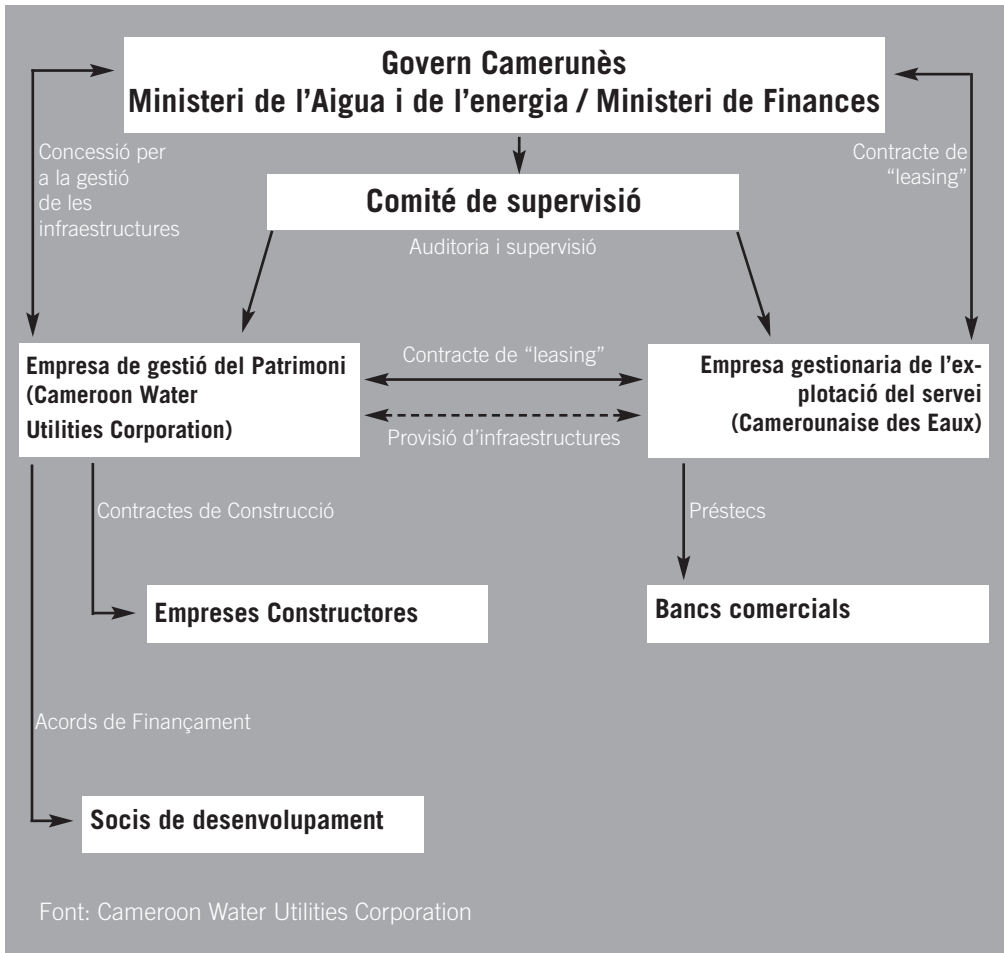
incertesa sobre quines seran les repercussions d'una privatització percebuda per molts com una imposició de les IFI. El futur de l'accés a l'aigua potable a les ciutats secundàries, les zones rurals i els barris empobrits de les grans ciutats cameruneses (en particular Yaoundé i Duala) és motiu d'inquietud davant la manca de respostes clares per part del govern i les IFI sobre el futur de la distribució de l'aigua a aquests segments de població. Una sola certesa arriba avui en dia des de les institucions: la voluntat de desvincular-se de qualsevol obligació financera que no es trobi immersa en una lògica empresarial.

Davant de la política de fets consumats duta a terme pel govern i les IFI, la proposta de la societat civil és desenvolupar la gestió pública de l'aigua a partir d'experiències de gestió comunitària a nivell de les municipalitats. En la pràctica, una iniciativa similar sembla destinada sobretot a omplir el buit deixat per la desaparició de l'SNEC en les zones rurals i en les ciutats secundàries. Les escasses perspectives de veure desembarcar capital privat que substitueixi la difunta SNEC i la previsible indiferència del nou operador privat cap al que passi en zones qualificades de no rendibles afavoreix l'aparició d'alternatives locals. De totes maneres, no s'ha d'oblidar que és l'estat qui té la responsabilitat de garantir activament l'accés a l'aigua dels seus ciutadans. La determinació de la societat civil a ocupar la plaça de l'estat és el fruit de la dimissió d'aquest últim a l'hora de fer front a les seves responsabilitats.

Annex 1

Estructura del sector de la producció i distribució d'aigua potable al Camerun a partir de la dissolució de l'SNEC (març 2008)

Sigles utilitzades

AFD – Agència Francesa de Desenvolupament

BAD – Banc Africà de Desenvolupament

BM – Banc Mundial

CAMAIR – *Cameroon Airlines* – Línies Aèries de Camerun

Camwater – *Cameroon Water Utilities Corporation* – Corporació d'Infraestructures d'Aigua de Camerun

CASIII – *Crédit d'Adjustement Structurel III* – Crèdit de Reajustament Estructural III

CE – *Camerounaise des Eaux* – Camerunesa d'Aigües

C2D – *Contrat de Désendettement et Développement* – Contracte de Desendeutament i de Desenvolupament

FAO – *Food and Agriculture Organisation* – Organització de les Nacions Unides per a l'Alimentació i l'Agricultura

FCFA – *Franc de la Coopération Financière d'Afrique centrale* – Franc de la Cooperació Financera de l'Àfrica Central

FMI – Fons Monetari Internacional

GPOBA – *Global Partnership on Output-Based Aid* – Associació Mundial per a l'Ajuda Basada en Resultats

HIPC – *Heavily Indebted Poor Countries* – Països Pobres Molt Endeutats

IDA – *Internacional Développement Association* – Associació Internacional per al Desenvolupament

IFI – Institucions Financeres Internacionals

MDRI – *Multilateral Debt Relief Initiative* - Iniciativa Multilateral d'Anul·lació del Deute

MINEFI – *Ministère des Finances* – Ministeri de Finances

ONEP – *Office National de l'Eau Potable* – Oficina Nacional de l'Aigua Potable

ONU – Organització de les Nacions Unides

PPP – *Partenariat Public-Privé* – Col·laboració Público-Privada

PRSP – *Poverty Reduction Strategy Paper* - Document d'Estratègia de Reducció de la Pobresa

SFI – *Société Financière Internationale* – Societat Financera Internacional

SNEC – *Société Nationale des Eaux du Cameroun* – Societat Nacional de l'Aigua de Camerun

SONEL – *Société Nationale de l'Electricité* – Societat Nacional de l'Electricitat

ESFeres és la col·lecció d'estudis i anàlisis d'Enginyeria Sense Fronteres. Pretén oferir materials i instruments per a la reflexió i el debat sobre el paper de la Tecnologia per al Desenvolupament Humà, que contribueixin a millorar l'acció política i educativa al Nord dels moviments socials, universitaris, ONGD i altres actors de la cooperació internacional.

Edita

Finançat per

Diputació de Lleida

LA FABRICA

Ajuntament de Lleida

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament